

man'da hisar içinde yaptırdığı bir cami ile bir türbe, inşası 1432'de tamamlanan mescid, dârülkurrâ, imaret, çeşme gibi tesislerden oluşan İbrâhim Bey Külliyesi, Ürgüp'ün Damsa köyündeki Taşkınbaba Camii bu eserlerden bazılarıdır. Bunlardan İbrâhim Bey Külliyesi'ndeki medresenin pencere kanatlarıyla Taşkınbaba Camii'nin mihrabı ağaç oymacılığının en güzel örnekleridir. İbrâhim Bey Mescidi'nin çini mihrabı ise çini sanatının bir şaheseri kabul edilmektedir. Yine Tâceddin İbrâhim Bey ile oğulları Alâeddin ve Kasım'ın türbelerindeki alçı işleri bu sanatın en güzel örneği olarak nitelendirilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye*, s. 687-706; İzzeddin İbn Şeddâd, *Baybars Tarihî* (trc. M. Şerefeddin Yaltkaya), İstanbul 1941, s. 90-91; Ak-sarâyî, *Müsâmeretü'l-aḥbâr*, s. 71, 102, 110, 111, 311, 312, 324; Abdullah b. Ali el-Kâşânî, *Tarih-i Olcağtu* (nşr. Mehîr Hembelî), Tahran 1348 hş., s. 168-170; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik* (Taeschner), s. 23 vd., 48; a.mlf., *el-Ta'rif*, Kahire 1312, s. 40-41; Eflâkî, *Menâkıbü'l-Ârifîn*, II, 841, 906; Yünînî, *Zeylû Mir'âti'z-zamân*, Haydarâbâd 1960, III, 167, 182, 183, 185; İbnü'd-Devâdârî, *Kenzü'd-dürer*, IX, 398-399; Esterâbâdî, *Bezm ü Rezm* (nşr. Kilisli Muallim Rifat), İstanbul 1928, tür.yer.; Ahmedî, *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osmân* (haz. Çiftçiöğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri* I içinde), İstanbul 1949, s. 339, 345, 533; Kalkaşendî, *Şubḥu'l-aşâ*, V, 346-347, 365-366; VI, 17-18; Anonim *Selçuknâme*, Ankara 1957, s. 60, 75, 77, 78, 82, 89, 92, 93, 94; *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler* (nşr. Osman Turan), Ankara 1954, s. 32-41; *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* (nşr. Atsız), İstanbul 1961, s. 23-29; *Fâtih Devrine Ait Münşeat Mecmuası* (nşr. Necati Lugal – Adnan Erzi), İstanbul 1956, s. 38-40, 57-58, 62-63; Makrizî, *es-Sülûk*, I, 630, 841, 854, 876, 932, 947; II, 259, 293, 295, 854; Yazıcıoğlu Ali, *Tevârih-i Âl-i Selçuk*, Bibliothèque Nationale, Ms. nr. 737, vr. 401^r-404^r; B. de la Broquière, *Le Voyage d'outremer* (ed. Ch. Schefer), Paris 1892, s. 120 vd.; Karamânî Mehmed Paşa, *Osmanlı Sultanları Tarihî* (trc. İ. Hakkı Konyalı, *Osmanlı Tarihleri* I içinde), İstanbul 1949, tür.yer.; Ebû Bekr-i Tihriânî, *Kitâb-ı Diyârbakriyye* (nşr. Necati Lugal – Faruk Sümer), Ankara 1964, II, 369-370, 554, 567-568; Âşıkpaşazâde, *Tarih*, tür.yer.; Tursun Bey, *Tarih-i Ebû'l-Feth* (nşr. Mertol Tulum), İstanbul 1977, tür.yer.; Şikârî, *Karaman Oğulları Tarihî*, tür.yer.; Neşrî, *Cihannümâ* (Unat), I-II, tür.yer.; İbn İyâs, *Bedâ'î'u'z-zühûd*, tür.yer.; Feridun Bey, *Münşeât*, I, 80 vd., 90 vd., 101 vd., 147 vd., 168-170, 186-188; İsmâil Galib, *Takvim-i Meskûkât-ı Selçukîyye*, İstanbul 1309, s. 110-112; Nihal Atsız, *XVinci Asır Tarihçisi Şükrullah, Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihî*, İstanbul 1939, s. 31, 32, 35, 36; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 141, 151-162; a.mlf., *Anadolu Beylikleri*, s. 1-38; ayrıca bk. tür.yer.; a.mlf., “Karamanoğulları Devri Vesikâlarındandır İbrahim Bey'in Karaman İmaretî Vakfiyesi”, *TTK Belleten*, I/1 (1937), s. 56 vd.; a.mlf., “Niğde'de Karamanoğlu Ali Bey'in Vakfiyesi”, *VD*, II (1942), s. 45-49;

Şehabeddin Tekindağ, *XIII-XV. Asırlarda Cenûbî Anadolu Tarihine Ait Bir Tetkik: Karaman Beyliği* (doktora tezi, 1947), İÜ Ed. Fak.; a.mlf., “Karamanlılar'ın Gorigos Seferi”, *TD*, VI/9 (1954), s. 161-174; a.mlf., “Son Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri Hakkında Araştırmalar”, a.e., XIII/17-18 (1963), s. 43-76; a.mlf., “Şemsüddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar”, a.e., XIV (1964), s. 81-96; a.mlf., “Konya ve Karaman Kütüphanelerinde Mevcut Karamanoğulları ile İlgili Yazmalar Üzerinde Çalışmalar”, a.e., XXXII (1979), s. 117-136; a.mlf., “Karamanlılar”, *İA*, VI, 316-330; G. Hill, *A History of Cyprus*, Cambridge 1948, s. 478, 493, 499, 511, 518-520, 522, 623; E. Diez v.dğ., *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul 1950; *Fâtih Devrinde Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi* (haz. Feridun Nâfiz Uzluk), Ankara 1958; W. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au moyen-âge*, Paris 1959, I, 550; II, 326, 350-357; Konyalı, *Konya Tarihi*, tür.yer.; a.mlf., *Karaman Tarihi*, tür.yer.; a.mlf., “Karamanoğlu İbrahim Bey'in Tuğrası”, *TY*, V/323 (1966), s. 13-15; Artuk, *İslâmî Sikkeler Kataloğu*, I, 441-447; Cl. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu'da Türkler* (trc. Yıldız Moran), İstanbul 1979, bk. İndeks; a.mlf., “Quelques textes négligés concernant les turcomans de Rum au moment de pinvasion mongole”, *Byzantion*, XIV, Bruxelles 1939, s. 131-139; Cüneyt Ölçer, *Karamanoğulları Beyliği Madenî Paraları*, İstanbul 1982; D. Ali Gülcân, *Karamanoğlu 2. İbrahim Bey ve İmaretî Tarihçesi*, Karaman 1983; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1989, s. 204-207; V. Langlois, “Du Commerce, de l'industrie et de l'agriculture de la Karamanie (Asiemineure)”, *Revue de l'Orient*, sy. 3 (1856), s. 265-280; Halil Edhem, “Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkûke”, *TOEM*, II/11 (1329), s. 69-712; II/12 (1329), s. 741-760; III/13 (1330), s. 820-836; III/14 (1330), s. 873-881; M. Zeki Oral, “Karaman'da Hoca Mahmud Mescidi, Dârülhuffâzî, Vakfiyesi ve Kitâbeleri”, *TTK Belleten*, XXIII/90 (1959), s. 213-227; Faruk Sümer, “Anadolu'da Moğollar”, *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, I, Ankara 1969, s. 1-147; a.mlf., “Karaman Oğulları”, *El²* (İng.), IV, 619-625; G. Ağoston, “Karamania, The Anti-Ottoman Christian Diplomacy and the non-existing Hungarian-Karamanid Diplomatic Relations of 1428”, *AO*, XLVIII/3 (1995), s. 267-274; J. H. Kramers, “Karaman Oghlu”, *El*, IV, 748-752.

FARUK SÜMER

□ MİMARİ. Karamanlılar, Selçuklu yönetimimin ve kültürünün yoğunlaştığı yörelerde hüküm sürdüklerinden, ayrıca kendilerini söz konusu devletle özdeşleştirdikleri için mimari alanında da büyük ölçüde onların mirasına sahip çıkmışlardır. Karamanlı mimarisinde Selçuklu geleneğinin yanı sıra Osmanlı, gotik, Memlük üslûplarının da etkileri görülür. Osmanlılar'la uzun bir süreye yayılan siyasî mücadeleleri ve iki hânedan arasında kurulan evlilik bağları, Karamanlı ve Osmanlı sanatları arasındaki etkileşimi kolaylaştırmış, Karamanlı topraklarında XIV. yüzyıl sonlarından itibaren artan Osman-

lı siyasî nüfuzu, Osmanlı kökenli mekân çözümlmeleri ve ayrıntılar şeklinde bir-takım yapılara yansımıştır. Osmanlı etkileri ilk olarak Karaman'da I. Murad'ın kızı ve I. Alâeddin Ali Bey'in eşi olan Nefise Sultan'ın yaptırdığı Hatuniye Medresesi'nde (783/1381-82) ortaya çıkar ve bu evlilikten doğan Sultanzâde II. Alâeddin Ali Bey'in Niğde'de yaptırdığı Akmedrese'de (1409) devam eder. XV. yüzyılın ikinci çeyreğinde Konya'da inşa ettirilen Hacı Ali Dârülhuffâzî ile Nasuh Bey Dârülhuffâzî'nde ve Mut Lâl Ağa Camii'nde (1441 civarı) Osmanlı mimarisinin damgası da ha da kuvvetle hissedilir.

Diğer taraftan Karamanlılar'ın Haçlı seferlerinden artakalmış bir Katolik devleti olan, mimarisine gotik üslûbun hâkim olduğu Kıbrıs Krallığı ile siyasî ve ekonomik ilişkileri, ayrıca Suriye ve Rodos'taki Haçlı kalıntısı diğer küçük devletlerin Ortadoğu'ya taşıdığı gelenekler bazı yapılarıdaki gotik etkileri açıklayabilir. Söz konusu üslûbun izleri özellikle Aksaray Ulucamii'nde (1431), birimleri ayıran sivri kemerler ve bunların üstünü örten çapraz tonozlarda, ayrıca mihrap önü kubbesini taşıyan dışı sivri kemerlerde ve bu kubbenin yelpaze pendentiflerinde göze çarpar.

Beylikler döneminde Anadolu'da yaşanan karmaşık siyasî dengelerin gereği olarak zaman zaman Memlük Devleti'nin desteğini alan, hatta 1419'da kısa bir süre bu devlete tâbi olan Karamanlılar'ın bazı yapılarında (meselâ Memlük Sultanı el-Melikü'n-Nâsır Muhammed b. Kalavun'un nâibi Emîr Seyfeddin Hacıbeyler'in Karaman'da yaptırdığı 1356 tarihli Seyfeddin Hacıbeyler Camii'nde) taş bezemede Memlük etkileri hissedilir.

Karamanlı camileri ve mescidleri dört grupta toplanabilir. Ahşap direkli ve düz damlı camiler (mescidler). Ahşap direkli Anadolu Selçuklu camilerinin ufak boyutlu türevleri olan bu yapıları Ermenek Akçamescidi (700/1300-1301), Konya Meram Camii (XV. yüzyılın birinci çeyreği) ve Niğde Şah Mescidi (816/1413-14) örnek olarak verilebilir. Kâgîr taşıyıcılı ve düz damlı camiler. Doğu-batı doğrultusunda (enine) gelişen dikdörtgen planlı harim, mihrap duvarına paralel uzanan pâyve ve sivri kemer sıralarıyla üç veya dört sahna ayrılmış, toprak kaplı düz dam kemerlerin taşıdığı kirşlere oturtulmuştur. Son cemaat yeri yoktur ve girişler yan cephe-lerde yer alır. Bu tipin örnekleri arasında Ermenek Ulucamii ile (702/1301-1302) Ka-

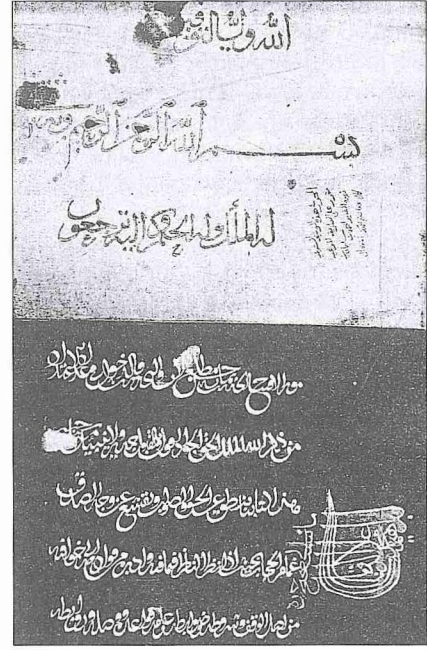
raman Hacıbeyler Camii (757/1356) özellikle kayda değer. Karaman'da Osmanlı dönemine ait Arapzâde Camii (899/1493-94) ve Dikbasan Camii (899/1493-94) Hacıbeyler Camii'nin tekrarı gibidir. **Çok birimli camiler.** Harimin, pâyelere oturan ve iki doğrultuda (güney-kuzey ve doğu-batı) gelişen kemerlerle kare veya dikdörtgen birimlere ayrıldığı, birimlerin kubbe veya tonozlarla kapatıldığı, kubbeli birimlerin mihrap ekseninde yer aldığı bu tipe örnek olarak Ermenek Meydan Camii (XIV. yüzyıl veya XV. yüzyıl ilk çeyreği), Konya İplikçi Camii (yenileme, 1333 ve 1430-31) ve Aksaray Ulucami (834/1431) verilebilir. **Merkezî kubbeli cami.** Bu tipin tek örneği 1441 civarına tarihlenen Mut Lâl Ağa Camii'dir. Enlemesine dikdörtgen biçiminde olan harim, merkezî bir kubbe ve bunu yanlardan kavrayan yarım kubbelerle örtülüdür. Osmanlı mimarisinde de merkezî planlı camilerin ilk örneği olan ve klasik dönemin kapısını açan Edirne Üç Şerefeli Cami de Lâl Ağa Camii ile aynı yıllarda (1437-1447) inşa edilmiştir. İki yapıda da kubbeyle örtülü merkezî birimi yanlara doğru genişletmek ve yan kanatları ortadaki birimle bütünleştirmek eğilimi gözlenir. Ancak bunu gerçekleştirmek için üretilen çözümler farklıdır. Gerek kronoloji gerekse tasarım şemaları açısından bu iki yapının birbirini etkilemiş olması ihtimali zayıftır. Söz konusu paralel gelişim Beylikler döneminde, siyasî açıdan parçalanmış olan Anadolu'da belirli bir ortak kültür tabanı ve bölgeler arasında çok yönlü etkileşimleri mümkün kılan ilişkiler sayesinde farklı yörelerde, aynı zaman diliminde ortak arayışların ortaya çıkması şeklinde yorumlanabilir.

Karamanlı medreselerinde Anadolu Selçuklu mimarisinin başlıca iki medrese şeması devam ettirilmiştir. Sonuçta bu yapıları iki ana gruba ayırmak mümkündür. **Kapalı avlulu medreseler.** Bu tipin tesbit edilen tek örneği Karaman'da XIV. yüzyıl ortalarına ait Emîr Mûsâ (Mûsâ Paşa) Medresesi'dir. 1927'de yıktırılan medresede kubbeyle örtülü avluyu revaklar kuşatmakta, bunların gerisinde de hücreler sıralanmaktaydı. **Açık avlulu ve eyvanlı medreseler.** Karamanlı mimarisinde bu şemanın dört, üç ve iki eyvanlı çeşitlendirmeleri uygulanmıştır. Bunların içinde en erken tarihli olan ve tasarımı kadar süsleme programıyla da Selçuklu geleneğine sıkı sıkıya bağlı Aksaray Zinciriye Medresesi'nde (736/1335-36) söz konusu şemanın klasik olan dört eyvanlı türü gözlenir.

Medrese örnekleri kronolojik olarak gözden geçirildiğinde eyvan sayısının önce üçe (Ermenek Tolmedrese, 740/1339-40), sonra ikiye (Alanya Obaköy Medresesi, 1373 civarı; Karaman Hatuniye Medresesi, 783/1381-82; Niğde Akmedrese, 812/1409-10) indiği dikkati çeker.

Bu medrese tipinde kare veya dikdörtgen planlı, üstü açık avlu şemanın çekirdeğini meydana getirir ve üç (Aksaray Zinciriye Medresesi, Ermenek Tolmedrese, Niğde Akmedrese) veya iki (Karaman Hatuniye Medresesi) yönden revaklarla kuşatılır. Hiçbir medresede revaklar, diğer birimlerden daha yüksek tutulan ve görkemli kitlesiyle avluya hâkim olan ana eyvanın önünde devam etmez. Bütün örneklerde beşik tonozlu eyvan biçiminde tasarlanan girişle yazlık dersane aynı eksen üzerinde (karşılıklı) yer almaktadır. Diğerlerinden daha geniş ve yüksek tutulan ana eyvan (yazlık dersane) yanlardan, kışık dersane veya türbe olarak kullanılan kare planlı ve kubbeli birimlerle kuşatılmıştır. Avlunun çevresinde öğrenci odaları, bazı örneklerde de yan eyvanlar bulunur. İki katlı olan Niğde Akmedrese hariç diğerleri tek katlıdır. Genellikle dikdörtgen biçiminde olan öğrenci odaları tonozlarla örtülüdür. Osmanlı etkilerinin gözlemlendiği Karaman Hatuniye Medresesi'nde odalar kare planlı ve kubbelidir. Niğde Akmedrese dışında kalan örnekler cephe tasarımı olarak da büyük ölçüde Selçuklu çizgisini sürdürür. Ancak Akmedrese'de girişin bulunduğu kuzey kanadının üst katında yer alan ve Türk sivil mimarisindeki "hayat"ları hatırlatan sofalar, ayrıca bunların ikiz kemer sıralarıyla donatılması bu bölgenin geleneğine yabancıdır. Anadolu Türk mimarisinde bu tür bir cephe düzeni ilk olarak Bursa'da I. Murad'ın yaptırdığı cami-medresede (1366 civarı) ortaya çıkmıştır. Bu cephe tasarımının kaynağında, Doğu Akdeniz kıyılarından Venedik gotiğine ve Balkanlar'daki geç dönem Bizans mimarisine kadar uzanan karmaşık ve çok yönlü etkileşimler yatar. Akmedrese'yi yaptıran II. Alâeddin Ali Bey'in I. Murad'ın torunu olması ve gençlik yıllarını dedesinin yanında Bursa'da geçirmiş bulunması bu etkinin kaynağına ışık tutar.

Beylikler ve erken Osmanlı mimarilerinde gözlenen, fütüvvet geleneğine (Ahîlik) bağlanan ve imaret olarak anılan çok fonksiyonlu yapıların bir örneği de Karaman'daki 836 (1432-33) tarihli İbrâhim Bey İmareti'dir. Söz konusu yapıda, Selçuklu döneminin kapalı avlulu medre-

Karamanoğlu İbrâhim Bey İmareti'nin vakfiyesinin ilk sayfası (TSMa, Evrak, nr. 5318)

selerinde ve tarikat yapılarında (hankah) gözlenen şema tekrar edilmiştir.

Karamanlı bölgesinde "dârülhuffâz" denilen dârülkurrâlar kare planlı ve kubbeli bir birimden ibaret yapılardır. Bunlardan Konya'daki Has Bey Dârülhuffâzı (824/1421) kriptalı alt yapısıyla kubbeli bir kümbet olarak yorumlanabilir. Aynı kişinin Meram'da yaptırdığı dârülhuffâzla yine Konya'da bulunan ve Osmanlı mimarisinin etkisini yansıtan Hacı Ali ve Nasuh Bey dârülhuffâzları (XV. yüzyılın ikinci çeyreği) kubbeli mescitleri andırır. Karaman'daki Hoca Mahmud Dârülhuffâzı ve Mescidi (855/1451) devrinden önemli mezar taşlarını bünyesinde barındırır (bk. HOCA MAHMUD DÂRÜLHUFFÂZİ ve MESCİDİ).

Karamanlı mezar yapıları kümbetler ve türbeler olarak iki gruba ayrılır. Selçuklu örneklerinin özelliklerini sürdüren kümbetlerde kare planlı bir kriptayla bunun üzerinde, zemini çevreye göre yüksekte kalan kare ya da çokgen planlı ziyaret katı bulunur. Ziyaret katını örten kubbe piramit veya koni biçiminde bir külahla taçlandırılmıştır. Günümüze gelebilen iki önemli örnekten Karaman'daki I. Alâeddin Ali Bey Kümbeti (793/1391) bu beyin yaptırdığı ve halen yıkık olan cami-

ye, yine Karaman'daki II. İbrâhim Bey Kümbeti de (836/1432) aynı adı taşıyan imarete bitişiktir. Karamanlı türbelerinin hemen hepsi kare planlıdır ve -Mut'taki Lâl Ağa Camii'nin kible yönünde yer alan, piramidal külâhlı iki örnek dışında- kubbelerle örtülmüştür. Türbelerin bir kısmı (Ermenek Tolmedrese'deki Emîr Mûsâ Bey Türbesi ile Karaman Hatuniye Medresesi'ndeki Nefîse Sultan Türbesi), içinde yatanların yaptırdıkları medreselerin bünyesinde ana eyvana bitişik olarak yer alır. Ermenek'in Balkusan köyünde bulunan Kerîmüddin Karaman Bey Türbesi (1261 civarı) beşik tonozlu giriş bölümüyle, Konya Musallâ Mezarlığı'ndaki Şücaüddin Türbesi de (749/1348-49) tarikat başlıklarına benzeyen dilimli kubbesiyle diğerlerinden ayrılır.

Karamanlı hamamlarında Türk hamam mimarisinin yüzyıllar boyu uygulanan prensiplerine sadık kalınmış, kare planlı olan soğukluklar kubbe veya çatıyla örtülmüş, sıcaklıklarda ise merkezde göbek taşının bulunduğu kubbeli birim iki, üç veya dört yönde kurnaları barındıran beşik tonozlu eyvanlarla çevrilmiş, eyvanların aralarında kalan köşelere de kare planlı ve kubbeli halvetler yerleştirilmiştir. Çifte hamam olarak tasarlanan Konya Meram Hamamı (826/1423) özgün mimarisi ve ayrıntılarıyla günümüze gelebilen değerli bir örnektir.

Öte yandan Karamanlılar'ın Anamur yakınlarında inşa ettikleri Mâmûre Kalesi, Anadolu Türk askerî mimarisinin gelişiminde önemli bir yer tutar. Ayrıca Ermenek-Anamur yolunda Göksu üzerinde yer alan Alaköprü, Mimar Süleyman b. Yûsuf adını veren kitâbesi ile önemli bir yapıdır (bk. AKKÖPRÜ).

Karamanlı mimari süslemesinin repertuarı, büyük ölçüde Selçuklu döneminin geometrik ve bitkisel motifleriyle kompozisyon şemalarından oluşur. Ancak erken tarihli birkaç örnek dışında Selçuklu örneklerine göre daha hacimli, kıvrak ve ayrıntılı olan bitkisel süsleme geometrik süslemenin önüne geçer. Bunların yanı sıra hat sanatı süsleme programında yer almaya devam eder. Mukarnas dolgular, başlıkların yanı sıra taçkapıların ve mihrapların kavsaralarında kullanılmıştır. Karamanlı mimarisi Beylikler döneminde Selçuklu mimarisinin figüratif süsleme geleneğini sürdürür. İslâm öncesi Orta Asya Türk inançlarıyla eski Anadolu kültürlerine bağlanan bu örnekler arasında Alanya Obaköy Medresesi'nin taçkapı-

sındaki balık kabartmaları, Meram Hamamı'nda kapı kemerinin kilit taşındaki tavuslar, Karaman Arapzâde Camii'nin ejder başı biçimindeki çörtlenleri, Karaman İbrâhim Bey İmareti'nin ahşap kapı kanatlarındaki arslan, grifon ve doğuran kadın motifleri sayılabilir.

BİBLİYOGRAFYA :

E. Diez v.dğr., *Karaman Devri Sanatı*, İstanbul 1950; Ali Kızıltan, *Anadolu Beyliklerinde Cami ve Mescitler*, İstanbul 1958; Tahsin Özgüç, "Monuments of the Period of Taşkın Paşa's Principality", *Atti del Secondo Congresso Internazionale di Arte Turca, Venezia 1963*, Napoli 1965, s. 197-201; Atkın Akalın, *Mut ve Ermenek'deki Türk Eserleri* (lisans tezi, 1966), İÜ Ed.Fak. Türk ve İslâm Sanatı Anabilim Dalı; Ruhidil Ertan, *Niğde'deki Türk Eserleri* (lisans tezi, 1967), İÜ Ed.Fak. Türk ve İslâm Sanatı Anabilim Dalı; Melih Gökdemir, *Niğde Aksaray'ı Türk Mimarî Eserleri* (lisans tezi, 1967), İÜ Ed.Fak. Türk ve İslâm Sanatı Anabilim Dalı; Konyalı, *Karaman Tarihi*, tür.yer.; Yılmaz Önge, "Selçuklularda ve Beyliklerde Ahşap Tavanlar", *Atatürk Konferansları V: 1971-1972*, Ankara 1975, s. 179-195; a.mlf., "Konya-Ermenek-Balkusan (Balbelen) Köyünde Karaman Bey'in Zaviyesi", *Önasya*, III/34, Ankara 1968, s. 8-9; a.mlf., "Ermenek'te Karamanoğlu Emir Musa Medresesi (Tol Medrese)", a.e., V/51 (1969); a.mlf., "Konya'nın Meram Mesiresindeki Mimarî Bir Manzume", *VD*, sy. 10 (1973), s. 367-383; a.mlf., "Karamanoğlu Alaaddin Bey Kümbeti'nin Restorasyonu", *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, sy. 1, Ankara 1974, s. 21-46; *Akdeniz'de İslâm Sanatı Erken Osmanlı Sanatı, Beyliklerinin Mirası*, İstanbul 2000; Barihüda Tanırkorur, *Türkiye Mevlevihanelerinin Mimarî Özellikleri* (doktora tezi, 2000), SÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Azmi Avcıoğlu, "Karaman'daki Emir Musa Medresesi", *Konya*, sy. 10, Konya 1937, s. 627-628; a.mlf., "Karaman'da Kirişçi (Yunus) Camii", a.e., sy. 34 (1940), s. 1984-1985; a.mlf., "Karaman'da Mâder-i Mevlâna Camii ve Türbesi", a.e., sy. 35 (1941), s. 2088-2089; a.mlf., "Karaman'da Eminüddin Mescidi", a.e., sy. 36 (1941), s. 3111; A. Saim Ülgen, "Niğde'de Akmedrese", *VD*, sy. 2 (1942), s. 81-82; Suut Kemal Yetkin, "Beylikler Devri Mimarîsinin Klasik Osmanlı Sanatını Hazırlayışı", *AÜİFD*, IV/3-4 (1955), s. 39-43; Mehlika Arel, "Mut'taki Karamanoğulları Devri Eserleri", *VD*, sy. 5 (1962), s. 241-250; Metin Sözen, "Oba Pazarı Çevresi ve Oba Medresesi", *STY*, sy. 1 (1964-65), s. 134-154; Aptullah Kuran, "Karamanlı Medreseleri", *VD*, sy. 8 (1969), s. 209-223.

M. BAHÂ TANMAN

KARAMEHMETOĞLU,

Hüseyin Avni

(bk. ARAPKİRLİ HÜSEYİN AVNİ).

KARÂMİTA

(bk. KARMATİLER).

KARANLIK KÜMBET

Erzurum'da XIV. yüzyıl başlarına ait bir mezar anıtı.

Dervişağa mahallesinde Gülâhmet cad-desi üzerindedir. Kitâbesine göre 708 (1308) yılında Sadreddin Türkbeg tarafından yaptırılmıştır. Zamanla harap olan kümbet 1954'te Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce tamir ettirilmiştir. Karanlık adını nereden aldığı ve kimin için yapıldığı bilinmemektedir. *Erzurum Vilâyeti Salnâmesi*'nde Sadreddin Konevî'nin burada medfun olduğu kayıtlıysa da bu doğru değildir. Girişi bugün bir evin bahçesinde kalan yapının doğusunda bir hazîre bulunmaktadır.

Küfeki taşıyla inşa edilen kümbet iki katlıdır. Kare planlı bir mumyalıkla (kaide) içten daire, dıştan on iki yüzlü gövdeden oluşan yapının üzeri içten kubbe, dıştan konik bir külâhla örtülmüştür. Doğu yönünden merdivenle inilen çapraz tonozlu mumyalıkta iki mezar yer almaktadır. Üç yönde açılan menfezlerle kuvvetli bir hava akımı sağlanmıştır. Kaideden gövdeye, köşelerin pahlanmasıyla onikigene tamamlanan profilli bir kornişle geçilmektedir. Korniş üzerinden yükselen çifte sütunçelerle silme kemerlerin çevre-

Karanlık Kümbet – Erzurum

